

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יור"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 190

מסכת מכות י"א-י"ז

בס"ד, ט' שבט תשס"ג

השבוע בגליון

■ מסירות נפש להצלת הזולת
■ בכורים שנפדו על ידי "חלל"
■ כיבוד הסב - מצווה?

■ מלקות בערב יום הכיפורים
■ מהי "תשובה"?

■ "אל תשקצו את נפשותיכם" - האיסורים והגדרים
■ כיצד שתתה אם רבי ישמעאל את מי הרחצה של רגליו
■ רעיון מקורי להקניית מראה בראי ועסיסי לבשר

דבר העורך

עולם התורה

זה עתה סימננו את לימוד מסכת סנהדרין, התחלנו ללמוד את מסכת מכות, ובעזרת ה' עוד מעט קט נסיים גם אותה ונתחיל ללמוד את מסכת שבועות. אפשר לומר בוודאות, כי ההספק הגבוה של לומדי הדף היומי מעניק לכל אחד ואחד מן הלומדים תחושה של התרוממות רוח והנאה המלווה אותו בכל יום ויום.

כל לומד גמרא יכול לתאר בסגנונו האישי, את ההנאה העצומה הנגרמת לו מן הלימוד, איש איש והנאמן, איש איש ומושגי. מרתק עד מאוד לשמוע על אדם, שחייו השתנו מן הקצה אל הקצה **על ידי הגמרא** תוך שהבין את העוצמה הגלומה בה, עוד בטרם החל לשחות בים התלמוד.

זקנו המאמר אינו מגלה מאומה על עברו של בלוי. ניתן לראותו באחד מבתי המדרש, השוקקים בבני ברק, כשהוא מותח את מיתרי קולו מול החבורה הסובבת אותו מאז שעות הבוקר, עת התחילו לעמול על הבנת הסוגיה החדשה. לאחר משא ומתן ארוך הוא מסובב את כיפתו על ראשו בתנועה אוטומטית, ושם לצלול בגמרא שלפניו.

"בהיותי צעיר", הוא מספר, "לאחר מלחמת ששת הימים, וההצלה המופלאה בסייעתא דשמיא מידי אויבנו שקמו עלינו לכלותנו, התחלתי להרהר במשמעות החיים. לא הייתי מסוגל לשהות במקום אחד. סהרורי הייתי. נשמתי לא נתנה לי מנוח. הטלתי תרמילי על שכמי, מזונונים לא היו חסרים לי מבית אבא, והחילתי לשוטט לאורכה ולרוחבה של הארץ. **טיילתי במשעולי הגולן**, גמאתי דרכים ארוכות במרחבי הנגב, גם מסמטאות עזה ומרחובות שכם ורמאללה לא מנעת את רגלי, וביום מן הימים נקלתי לשכונת מאה שערים שבירושלים.

חזור רוח קרב נכנסתי אל המקום, אשר כה התפרסם בין מאבקיו הבלתי נלאים בענייני הדת, ומצאתי שכונה מנומנת, שחיי המסחר בה מתנהלים בעצליים. ערביים משופמים ישבו על אבני השפה והמתנו לעבודת סבלות, בעוד ערבות שנשאו על ראשן סלים גדושים בתאנים נוטפי דבש פילסו את דרכן במדרכות הצרות להחריד.

לפתע, נשמעה צעקה. קולו של ישיש ניסר בחלל. הוא דיבר בשפת האידיש. לא הבנתי מה הוא אומר, אך מיד שמעתי קול צעיר ורענן מתריס כנגדו באותה נימה, והשקט שב לשורר, אך לרגע קט בלבד. כעבור שניות מספר נישאו קולותיהם ביחד, במין נעימה שאינה לא שירה ולא זמר, אף לא רננה היא, אך יש בה משלושתם גם יחד.

סקרנותי בערה בי. כבר ראיתי בעבר ישיש וצעיר שאינם באים לעמק השווה. גם שמעתי על צעיר וזקן שזימרו יחדיו. אולם, מעולם לא חזיתי בשניים שהתגרה והזמרה שוכנים בחלקם בצוותא. מוזר.

המשך בעמוד הבא

דף יא/ב ואינו יוצא לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות ואפי' ישראל צריכים לו

מסירות נפש להצלת הזולת

אחת מן השאלות היסודיות בענייני פיקוח נפש עוסקת בהצלת הזולת תוך כדי סיכון עצמי, ושלוש שיטות נאמרו בדבר. **א. חובה** להסתכן למען הזולת (הגהות מימוניות הובא בבית יוסף חו"מ סי' תכ"ו). **ב. אדם רשאי** אך אינו חייב לסכן את עצמו למען הזולת (סמ"ע בשם ראשונים). **ג. אסור** לאדם לסכן את עצמו למען הזולת (רדב"ז שו"ת סי' אלף נ"ב).

דרכיה דרכי נועם: הרדב"ז (שם) אף כותב, כי גם כאשר אדם מתבקש לסייע בפעילות הצלה, שקרוב לוודאי כי במהלכה ייגרם נזק בלתי הפיך לאחד מאיבריו של המציל, הוא פטור מהצלה זו, שהרי "דרכיה דרכי נועם" ולא יתכן שהתורה תחייב את האדם להפסיד אחד מאבריו. אמנם, הוא מציין, כי "אשרי חלקו של מי שיוכל לעמוד בזה", אלא שאי אפשר לחייב על כך, ואין זו אלא מידת חסידות. הוא אף מוסיף, כי היה עד למקרה בו אדם ששרטו את אוזנו דימם למוות, ולפיכך, יש לנקוט זהירות גדולה בכך, והמסכן את נפשו "הרי זה חסיד שוטה".

בעל ה"ערוך השולחן" (סי' תכ"ה סעי' נ"ז) מוכיח מסוגייתנו, שלא ניתן לכפות על אדם לסכן את נפשו לצורך הצלת הזולת. שהרי אמרה התורה, כי ההורג בשוגג נכלא בעיר מקלט, ואינו רשאי לצאת משם עד מות הכהן הגדול, ואם בכל זאת הוא ייצא משם קודם לכן, רשאי "גואל הדם", הלא הוא קרובו של הנרצח, להרוג את הרוצח. במשנתנו מבואר, כי השווה בעיר מקלט אינו יוצא ממנה, אף לא לעדות מצווה, אף לא לעדות ממון "ואפילו ישראל צריכים לו". כלומר, אפילו אם עם ישראל כולו משווע לפעולת שתדלנות של אותו אדם השווה בעיר מקלט, אין לו לצאת את גבולות העיר, ואם יצא - רשאי גואל הדם להורגו. משמע, שאין אדם חייב לסכן את נפשו אף לא לצורך הצלת כלל ישראל.

אלא, שלדעת הסוברים כי אדם חייב למסור את נפשו להצלת הזולת ניתן לומר, כי משנתנו קובעת, **שגזירת הכתוב** היא, שאסור לרוצח בשוגג לצאת מגבול עיר המקלט עד מות הכהן הגדול, אף לא למען המטרה הנאצלת ביותר ("כלי חמדה" פ"ר פתח אות א' ועוד. ועיי' באריכות באוצר מפרשי התלמוד בסוגייתנו).

הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל מביא אף הוא "קצת סעד" לדעת הרדב"ז, מן המסופר בגמרא (סנהדרין מ"ד) על אדם שהתחייב מיתה בבית הדין, ולאחר מכן העדים עצמם הודו כי שקר העידו. במקרה זה, אמרו חכמים, כי עם כל הצער שבדבר, לא ניתן למנוע את המתת הנידון, משום שאין העדים נאמנים לחזור בהם מעדותם לאחר שזו הסתיימה ("כיון שהגיד, שוב אינו חוזר ומגיד", מכות ג"א). והנה, אדם שדינו נפסק למיתה, אך נקטעה ידו של אחד מן העדים, אינו נהרג, שנאמר "יד העדים תהיה בו בראשונה" (סנהדרין מה"א). מדוע, אם כן, לא אמרו חכמים לאותם עדים שביקשו לחזור בהם מעדותם: לפי דבריכם, עליכם לקטוע את ידיכם כדי להציל את הנידון ממיתה? אין זאת, אלא, שאין חובה להציל את הזולת על ידי הפסד של אבר מגוף המציל (אף שהם גרמו את מיתתו) ("אור שמח" ה' רוצח ושמידת נפש פ"ז הל' ח').

דף יא/ב היה עומד ומקריב

כהן שגילה כי הוא "חלל"

לפני מספר שנים הופיע כהן תלמיד חכם בפני בית דינו של הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א, ובפיו סיפור מדהים. לאחרונה, כך סיפר, מצא בבית הוריו צרור מסמכים, אשר מהם עולה, כי אביו הכהן נשא את אמו כאשר היתה גרושה! כך, התברר לו למגינת לבו, כי הוא וזרעו "חללים", כלומר, מחוללים מקדושת הכהונה.

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

מרת **רחל מרים פלינט** ע"ה ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע ח' שבט תשל"ח ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י ידידו הר"ר **יגאל פלינט** ומשפ' שיחי - כוכב יאיר
הר"ר **יעקב פלינט** ומשפ' שיחי ו- נחלים

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון שורץ** ז"ל
בן ר' יצחק ז"ל נלב"ע ח' שבט תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הנוצח ע"י ידידו הר"ר **אורי שורץ** ומשפ' שיחי ת"א

המשך מעמוד קודם
הלכות בכיוון הקולות, ותוך זמן קצר עמדתו מתבונן בשניים, דרך חלון קעור שפתחו נשק לגובה הכביש.

ענה, נשמע קולו של הישיש לבדו. המיה חרישית בקעה מגורנו, תוך שאצבעי החומה משבך ריחתי הילכה בנחותא על פני ספר גדול, מילה אחר מילה, שורה אחר שורה. עיני הצעיר היו עצומות, מצחו מכווץ, רגליו מכוונות, ראשו שעון על כף ידו, וידו האחרת סלסלה את פיאתו הגדולה ללא הרף. הוא ישב בדריכות, כולו מכווץ ממאמץ, וחששתי כי עוד רגע קט יתפזר לפקעת קטנה.

המיית הישיש מלאה את חלל החדר הישי, התמוגגה עם קימורי הסורגים העתיקים, ודומה היה כי היא מהלכת על פניהם, לופפת אותם ושבבה פנימה אל תוך החדר, כדי לשוב ולהתפזר מפי הישיש עד ביאת המשיח.

בחדרת קודש הנחתי את כף רגלי על מפתן החדר. ארון הקודש העתיק שניצב בכותל המקום הבהיר לי, כי אני עומד בפתחו של בית כנסת. כיסיתי את תלתלי במטפחת צבעונית וחרשתי התיישבתי על ספסל חורק בא בימים.

שעה ארוכה ישבתי שם. למדתי גם אני לעצום את עיני, להתרכז, להרהר, לחשוב, להתאמץ, להתכווץ בתוך עצמי, רק בפאותי לא יכולתי לסלסל. והמנגינה... היא קסמה לי עד מאד, כמהתי ללמוד אותה, אך לפתע הבנתי, כי הספרים הגדולים עליהם רכונים השניים הם כמו תווים למנגינה זו, ולא ניתן לזמרה סתם כך. **אט אט** התקרבותי אל הישיש ואל הצעיר. הישיש נראה היה עתה זקן בהרבה לעומת קולו הנעים, והצעיר לא היה אלא עלם חמדות רך בשנים. סבא רבה ונינו.

הישיש צידד את ראשו לעבר הקומקום השורק שניצב בחדרון קטן, ולא אומר ודברים קם הצעיר ממקומו, ותוך זמן קצר הניח לפני ספל תה מהביל.

חינוך מאיר הפנים של הישיש נסך בי אומץ לשאול: "מה אתם עושים עם הספרים האלה???"

דקה ארוכה שתק הישיש, הנחן בראשו לעצמו, שקל את מילותיו והשיב: "אנחנו עסוקים בחיפוש ובחיטוט אחר כל מעשיו והנהגותיו מיום הולדתו עד... כאן השתתק, והפנה את אצבעו לעבר הר המנוחות.

ידע קי, בחור צעיר. רגע מאושר ביותר בחיי הוא כאשר אני מנלה דבר מה שאותו לא ידעתי. כל העת אנו מבקשים לתקן את הטעויות, לנכש את העשבים השוטים ולפסל את דרכנו, דרך האמת."

יצאתי מן המקום סהרורי. **זרבו** של עולם להסתיר את הפגמים, לכסות על העוולות, להשתיק את הביקורת, לטשטש את השיבושים, להעלים את המשגים ולנעם את התקלות. ואילו שניים אלו שרויים להם בעולם אחר, שונה לחלוטין. "עולם התורה".

הדרך אל האמת עוד הייתה ארוכה, רבת מכשולים, אך את הבסיס לה קניתי לי בבית המדרש שבשכונת מאה שערים."

הוא מסיים את סיפורו בהתרגשות, משובב את כפיטו על ראשו בתנועה אוטומטית, ושב לצליל בים הגמרא, כשמפיו בוקעת המיה חרישית עתיקת יומין.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93

.....
בברכת התורה העורך

פנינים

דף יא/א מהו לכתוב שם אחספא
רמז בפסוק

ההכרעה המבוארת בגמרא, כי מותר לכתוב את שם ה' אף שימחק אחר כך על ידי המים, רמוזה בפסוק.

כך נמסר מפיו של רבי אליעזר דן רלב"ג: בפרשת ראה (דברים יב/ד) נאמר: "לא תעשון כן לה' אלקיכם" - ומכאן למדו חז"ל אזהרה למוחק את שם ה' (ראה רש"י שם). אך בפסוק הבא אחריו נאמר "כי אם אל המקום אשר יבחר ה'", היינו, בחפירת השיתין לבית המקדש, מקום אשר נבחר על ידי הקב"ה,

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם
בכורים שנפדו על ידי "חלל": מלבד שהיה עליו לפדות את בנו בכורו, שהרי כהן "חלל" חייב בפדיון הבן, הוצבה שאלה קשה בפני בית הדין, מה דינם של כל הבכורים אשר נפדו על ידי כהן ולאחר מכן התברר כי הוא "חלל" אשר אינו קדוש בקדושת כהן.

בשאלה זו התחבטו רבים מן האחרונים, ויסודה בסוגייתנו, בה אומר רבי יהושע, כי כהן שהקריב קרבן בבית המקדש ולאחר מכן נמצא, כי הוא "חלל" שאינו ראוי לשמש ככהן, אין קורבנותיו נפסלים למפרע, מאחר שהתורה אמרה (דברים לז/א) "ברך ה' חילו", ודרשו חז"ל בסוגייתנו (יב/א) "אפילו חללין שבו" (עיי' ריטב"א בסוגייתנו ורמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ו הל' י, שמדובר אף בחלל דאי. אולם לדעת הרמב"ן בקידושין ס"ב מדובר בספק חלל).

יש, איפוא, לדון, אם מן הפסוק המכשיר קרבנות שהוקרבו בבית המקדש על ידי כהן "חלל", ניתן ללמוד כי גם יתר עבודות הכהונה, כגון "פדיון הבן", שנעשו על ידי כהן "חלל" טרם הידעה כי הוא חלל, תקפים.

לדעת רוב הפוסקים, לא חידשה תורה היתר זה כי אם לעניין עבודת הקרבנות בלבד ("חוות יאיר" סי' קי"ג, "תומים" סי' ל"ח, "ערוך לנר" לעיל ב/א, "באר יצחק" יו"ד סי' נ"ו. וע"ע "ישועות ישראל" סי' ל"א ס"ק ג', ועיי' שו"ת מהר"ש ח"ג סי' קכ"ג).

להלכה, פסק הגר"ש וואזנר שליט"א, כי כל הפדיונות שנעשו על ידי כהן "חלל" בטלים למפרע! עתה, מוטל על כהן זה לחזר אחר אותם תינוקות שחלקם הפכו זה מכבר לאבות, ולהודיעם כי עליהם לפדות את עצמם. בנוסף לכך, עליו להחזיר להוריהם את חמשת הסלעים, שהללו העניקו לו כ"מתנת כהונה" בעת פדיון בנם.

הגרש"א שטרן שליט"א הציע לחסוך מכהן זה את הבושה ואת הטרחה הכרוכים בחיזור אחר הבכורים הללו והוריהם, על ידי פנייתו של אותו כהן "חלל" לכהן אחר בבקשה, שהלה יזכה בממון שעליו להעביר לידי הורי הבכורים, וכהן זה יפדה את הבכורים, שכן, "זכין לו לאדם שלא בפניו", וכלל אין הם צריכים לדעת כי פדו אותם שנית.

אלא, מאחר שאנו נוקטים, כי "ניחא ליה לאיניש למעבד מצווה בגופיה", היינו, נוח לו לאדם לקיים בעצמו מצוות הקשורות אליו, אין להשתמש בעצה זו אלא לגבי בכורים שאין הכהן "חלל" יכול לאתרום ("עיוני הלכות" עמ' תמ"א).

דף יב/א הא בבנו והא בבן בנו
כיבוד הסב - מצווה?

נחלקו הפוסקים אם אדם חייב בכבוד סבו. לדעת המהר"ק (שורש ל'), אדם אינו חייב בכבוד סבו כלל ועיקר, אך הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ סעי' כ"ד) חולק על כך ופוסק, כי אדם חייב בכבוד סבו. כראיה לשיטתו מסתמך הרמ"א על דברי המדרש על הפסוק (בראשית מ/א) "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק". במדרש נאמר, כי התורה מציינת שהוא זבח זבחים "לאלוקי אביו יצחק ואילו אברהם אבינו אינו מוזכר בפסוק זה כבמקומות רבים אחרים, ללמדנו, כי חייב אדם בכבוד אביו **יותר** מאשר בכבוד סבו. הרי לנו, כי אדם חייב אף בכבוד סבו (עיי' רש"י ורמב"ן עה"ת שם, שהביאו מדרש זה).

ההבדל בין סב רוצח לאב רוצח: לעומת זאת, הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל (גליון מהרש"א יו"ד שם, וראה בביאור הגר"א ס"ק ל"ג) הביא מסוגייתנו הוכחה ניצחת, לכאורה, לשיטת המהר"ק, שאין אדם חייב בכבוד סבו. בגמרתנו מבואר, שאם אדם רצח את בנו, אין בניו האחרים - אחי הנרצח - רשאים להרוג את אביהם ולגאול את דם אחיהם הנרצח, משום שהם חייבים בכבוד אביהם, ואילו בן הנרצח, הנכד, רשאי לגאול את דם אביו ולהרוג את סבו הרוצח. הרי לנו, שלעומת הבן אשר חייב בכבוד אביו, אין הנכד חייב בכבוד סבו.

אלא, שבעל "תשובה מאהבה" (ח"א סי' קע"ח, צוין ב"פתחי תשובה" שם) דוחה ראיה זו תוך חידוש מעניין. לדבריו, כאשר גואל הדם הוא בנו של הנרצח, חובה עליו להרוג את הרוצח גם משום כבוד אביו הנרצח, ואין הוא דומה לגואל את דם קרובו שאינו אביו, שהורג את הרוצח משום ציווי התורה בלבד. מעתה, מאחר שאדם חייב בכבוד אביו יותר מאשר בכבוד סבו, עליו להעדיף את כבוד אביו ולהרוג את סבו. אולם, כאשר כבוד אביו אינו נוגד לכבוד סבו, הרי הוא חייב להעניק לסבו כבוד זהה לזה של אביו.

אחר שנוכחנו, איפוא, כי אדם חייב בכבוד סבו, שומה עלינו לברר, מהו המקור לכך. הגאון רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל אב"ד מונקאטש, (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ג סי' ל"ג) מבאר, כי חיוב זה נלמד מקל וחומר. מה האב, חייב בכבוד הסב, הנכד, אשר חייב בכבוד אביו, ודאי חייב לכבד את מי שאביו חייב בכבודו. [עיי' בב"ח "שולחן ערוך" יו"ד סוף סי' ר"מ בטעם החיוב לכבד את סבו ובי"ח רד"ס" פרק י"ב אות ג].

ובכל זאת, לימדתנו התורה על ידי יעקב אבינו, שזבח לאלקי אביו **יצחק**, כי כבוד האב עדיף מכבוד הסב (ועיי' בביאור הגר"א ס"ק ל"ד, בדעתו על כיבוד אבי אמו).

דף יג/א ואלו הן הלוקין

מלקות בערב יום הכיפורים

לאחר שבטלה הסמיכה מישראל ובטלו בית דין סמוכים [איש מפי איש עד משה רבינו], בטל עונש ל"ט מלקות, כשאר עונשי בית הדין. אלא, שנהגו ישראל, כי בערב יום הכיפורים כל אדם לוקה ל"ט מלקות. מנהג זה מוזכר בקדמונים (מחזור ויטרי סי' שד"מ, ראב"י סי' תקכ"ח, "רקח" סי' רי"ב, תשב"ץ קטן סי' ק"ל ועוד), וכך גם פוסק הטור (אוי"ח סי' תר"ז): "ונוהגין באשכנז, שכל הקהל לוקין מלקות מ' בבית הכנסת אחר תפלת המנחה,

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

המשך מעמוד קודם
מותר הדבר... ("מיכל מים חיים").

דף יא/א אימותיהן של הכהנים
אוכלי חנים, לא בעיר מקלט!
מפני שדינו של הרוצח בשגגה לשבת בעיר המקלט עד מות הכהן הגדול, היו אימותיהן של הכהנים הגדולים מספקות מזון וכסות לרוצחים, כדי לרצותם ולפייסם, שלא יתפללו ושלא ייחלו למות הכהן הגדול.
לכאורה, הכהנים הגדולים עצמם היו צריכים לחשוש לחייהם ולדאוג לצרכי הרוצחים בשגגה, ומדוע אמהותיהם עשו זאת?
"הערוך לנר" בסוגייתנו, מיישב שאלה זו במספר אופנים, ובתוך דבריו הוא גם מעלה את ההשערה הבאה: לו הכהן הגדול בכבודו ובעצמו היה מכלכל ומעמיס דברי מתיקה על השוהים בעיר המקלט, עלולים היו עצלנים, בטלנים ושאר אוכלי חנים להתדפק על שיערי עיר המקלט, תוך הצהרה כי הם רוצחים בשוגג.
אולם, לאחר שאמו של הכהן הגדול היתה זו שסיפקה מזון לעיר המקלט, הם נמנעו מצעד זה מתוך חשש, שאמו הישישה של הכהן הגדול תלך לעולמה, והם יישארו נצורים בעיר המקלט עד מותו של הכהן הגדול, ללא הפרנסה שכה השתקקו לה...

דף יא/ב ויצא אל ביתו ויחנק

עצת אחיתופל...

סוגייתנו מבאה את סיפורו של אחיתופל, אשר חנק את עצמו למוות אחר שראה כי לא עשו כעצתו.

בהקשר לכך מזכיר בעל ה"בן יהודה" את המעשה אודות האפיקורס שבא לפני בעל ה"נודע ביהודה" והתרברב בפניו, כי הוא עבר על כל האיסורים שבתורה, לבד מ"מאבד עצמו לדעת".

השיב לו בעל ה"נודע ביהודה": על איסור זה לא תוכל לעבור, כי בעשותך כן תקיים מצווה מן התורה "ובערת הרע מקרבך"...

דף יב/ב ושמתי לך מקום

הסוכה - כעיר מקלט

דרש בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל:

כאשר הרוצח בשגגה חש רגשי אשמה כבדים, עד שאינו מוצא לו מקום בעולם, אזי, מייחד לו הקב"ה מקום מיוחד. כל עוד חש הוא בנוח ומוצא מקום לעצמו, לא תקלטנו עיר המקלט. **לפיכך למדנו** לעיל, ששרו של אדם לא יינצל, מאחר שסיפור כי העיר בצרה תקלטנו כעיר מקלט. אם הוא **בוחר לעצמו** מקום - הרי שרגשי המרירות לא חדרו לתוכו כראוי... **הוסיף על כך** נדכו, בעל ה"שפת אמת" זצ"ל: זוהי עניינה של הסוכה. אחר רגשי האשמה והחרטה שחש אדם בראש השנה וביום הכיפורים, שוב אינו מוצא מקום לעצמו בעולם. בא הקב"ה ומייחד לו מקום מיוחד - הסוכה...

דף יד/א ור"ע... באיטליז

תורה ורק תורה

בגמרתנו מובא בשם רבי עקיבא, כי כאשר הוא פגש את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז, שם הזדמנו כדי לרכוש בהמה עבור משתה חתונתו של בנו של רבן גמליאל, הוא שאלם שאלה הלכתית מסובכת.

לשם מה מספר רבי עקיבא היכן פגש אותם ומה היתה מטרת שהייתם באיטליז באותה שעה?

לדעת רבי ישראל ליפשיץ זצ"ל, בעל ה"תפארת ישראל", אריכות הדברים באה לציין, כי אף על פי שרבן גמליאל, נשיא ישראל ורבי יהושע אב בית דינו טרודים היו בהכנות לחתונת בנו של הנשיא ויצאו למקום הומה אדם, אין רבי עקיבא מהסס לפנות אליהם בשאלות שאינן מצוייות כלל. מתוך ידיעתו והכרתו אותם ברור לו כי גם כעת, כל מעיינה בתורה הקדושה.

ואף הם לא נתביישו לענות בשוק, בפרהסיא: "לא שמענו"...

"ללמדך שבכל עסקיהם היה רק תורת ה' חפצם ויראתו על פניהם"... ("תפארת ישראל", כריתות, פ"ג משנה ז').

שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו". בעבר הרחוק, אף נהגו ללקות בכל יום לפני תפילת ערבית כדי לכפר על עוונות אותו יום (טור או"ח סי' רל"ז בשם י"א).

דרך ההלקאה היתה זהה לעונש המלקות מדין תורה כמתואר במסכתנו (כב/ב), ברצועות של עגל ושל עור חמור ("כל בו" סי' ס"ח), והמולקה היטה את עצמו כלפי המלכה ("מנהגי רבי אברהם קלויזנר" עמ' כ"ח), תוך אמירת וידוי ג' פעמים, ובאותו זמן המלכה אמר "והוא רחום..." ג' פעמים ("מנהגים טירנא" עמ' ק"ק-א). במקומות מסויימים נהגו שהמולקה השתטח ארצה. על בעל ה"אמרי אש"ר מאונגוואר מסופר, כי נהג ללקות פעמיים, הן כשהוא מוטה, כמוזכר במשנה, והן על הארץ, כמנהג העולם (עדות בנו ב"זכרון יהודה" עמ' צ"ט).

מנהג זה, שקיבל חיזוק מפי תלמידי האריז"ל, נהג בחצרות האדמו"רים, ואף בקהילות ליטא, כעדות בעל ה"ערוך השולחן" (סי' תר"ו סעי' ו').

בעל "טור ברקת" (סי' תר"ז), מגדולי המקובלים ומתלמידיו של רבי חיים ויטאל כתב, כי עיקרה של ההלקאה בזמננו אינה בעצם ההלקאה כעונש, כי אם, בהתבזות שבה. לפיכך, נהגו ללקות בבית הכנסת אחר תפילת מנחה, בנוכחות הקהל, לקיים מה שנאמר (דברים כה/ג) "ונקלה אחיד לעיניך", ודרשו חז"ל (להלן כג/א), "כשלקה, הרי הוא כאחיד". רבי חיים פלאגי אף מחה נמרצות באלו שנמנעו ממלקות מחמת הבושה, "איך יאמר אינו כבוד... דאדרבה זהו כבודו, והשפלתו זהו הגבהתו..."

לדעת רבי יוסף חיים זצ"ל, בעל ה"בן איש חי" (שו"ת "תורה לשמה" סי' ק"ט), מי שנאנס ולא לקה בערב יום הכיפורים, יבקש מחבירו שילקה אותו לאחר יום הכיפורים.

דף יג/ב חייבי מיתות ב"ד... שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להן

מהי "תשובה"?

יהודי אשר נכשל בעבירות חמורות במשך תקופה ארוכה, התעורר לשוב אל אלוהיו ופנה אל רבה של פראג, הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל ה"נודע ביהודה", כדי שירה לו את סדר התשובה הראויה לו, ומתשובתו אנו למדים תשובה אמיתית מהי.

עיקר התשובה תלויה בלב, לא בסיגופים: הגאון ציין בתשובתו הארוכה, כי אין בתנ"ך או בתלמוד ציון של מספר התעניות שיש להתענות עבור כל חטא, כי אם בספרי המוסר. אולם, גם אם חפץ הוא להתענות לפי הכתוב בהם, הרי שלגודל עוונותיו לא יספיקו לו אפילו "שנות מתושלח" כדי לצום את אשר בעלי המוסר יטילו עליו. לפיכך, טרח בעל ה"נודע ביהודה" לבאר לאותו יהודי, כי עיקר התשובה מן החטא תלויה בלב ולא בסיגוף הגוף בתעניות ובשאר ייסורים, תוך שהוא מוכיח זאת מסוגייתנו.

בגמרתנו אומר רבי עקיבא, כי התורה גזרה, שחייבי מיתות בית דין שעשו תשובה "אין בית דין של מטה מוחלין להן", אלא מוציאים אותם להורג.

לכאורה, מדוע אין מוחלין להם, הרי, כמאמר הנביא (יחזקאל יח/כד), השב בתשובה שלימה נמחקים עוונותיו? אין זאת, מבאר ה"נודע ביהודה", אלא משום שעיקר התשובה תלויה בלבו של האדם. שכן, אם עיקר התשובה היתה תלויה בצער הגוף, הלא ניתן היה להיווכח בכך, שהרי סדרי התשובה כוללים גילגולי שלג, שהייה בחברת דבורים עוקצניות, ומשימות נוספות אשר בית הדין מסוגל לוודא כי הנידון למוות עמד בהן. "אלא ודאי", כתב בעל ה"נודע ביהודה", "שאין לסיגופים ותעניות עיקר מן התורה, ועיקר התשובה הוא חרטה גמורה, וזה יכול להיות ברגע אחד ואם אתה אומר שתשובה תציל ממיתת בית דין בטלו כל דיני מיתות בית דין", ועונש המוות יאבד מהרתעתו, משום שכל נידון למוות יאמר לפני הוצאתו להורג שהוא שב בתשובה. לפיכך גזרה התורה, שחייבי מיתות בית דין שעשו תשובה, אין בית דין של מטה מוחלין להן.

לפיכך, הוא מציין, כי "עיקר התשובה היא עזיבת חטא, וידוי דברים בלב נשבר... התקרבות והתלהבות לאהוב את הבורא..." בדבריו הוא מדגיש, כי "מי שיוכל לזבוח יצרו על ידי התורה... וגם התורה מתשת כח, לזה אני מיקל מאד בתענית וסיגופים".

אחר כל זאת, כתב בעל ה"נודע ביהודה" כי פטור בלא כלום אי אפשר, ובפרט שבעל ה"ר"ק"ח" תיקן תשובת המשקל גם על ידי תעניות. לפיכך הוא הורה לבעל התשובה כי במשך שלוש שנים יתענה שלושה ימים בשבוע בתקופת החורף ובכל ערב ראש חודש בתקופת הקיץ (שו"ת "נודע ביהודה" קמא או"ח סי' ל"ה. עיי"ש עוד בפדיון תעניות ע"י הצדקה).

נסיים בדברי בעל ה"ישמח משה" (פרשת נשא) המחזק את דברי בעל ה"נודע ביהודה" בכך, שלא מצאנו בתורה ציווי על **עשיית** תשובה, כי אם על **הוודאי** בלבד. ברור, איפוא, כי עיקר התשובה היא על ידי החרטה, ולפיכך לא ציוותה על כך התורה, שהרי אם האדם התחרט ממעשיו הרעים, אין צורך לצוותו לשוב בתשובה, ואם עדיין לא התחרט, אין את מי לצוות...

דף טז/ב בקרנא דאומנא

"אל תשקצו את נפשותיכם" - האיסורים והגדרים

בעבר נהגו מקיזי הדם להשתמש בקרן מיוחדת, אשר צידה המחודד ננעץ בוריד המטופל, ודרכה שאבו את דמו. בסוגייתנו מבואר, כי אסור לשתות מקרן זו, והעושה כן עובר על איסור מן התורה (ויקרא יא/מג) "אל תשקצו את נפשותיכם". אכן, נפסק להלכה, כי "אסור לאכול מאכלים ומשקים שנפשו של אדם קצה בהם... וכן אסור המשך בעמך הבא

המשך מעמוד קודם
לאכול ולשתות בכלים... שנפשו של אדם קצה בהם, כגון... וכלי זכויות שמקוים בהם וכיוצא בהם. וכן לא יאכל בידים מזוהמות ועל גבי כלים מלוכלכים, שכל אלו בכלל אל תשקצו את נפשתיכם" (וישולחן ערוך" יו"ד סי' קט"ז סעי' ו').

הראשונים נחלקו אם איסור התורה כולל כל אכילה בצורה מאוסה (ראים השלם סי' ע"ג, ועיי' בהגהות תועפות ראם, סמ"ק סי' פ' ריטב"א מכות טז/ב בשם רמ"ה. ועיי' ב"י יו"ד סי' קט"ז), או שמא אין איסור זה נסוב כי אם על אכילת שרצים המוזכרים באיסור "אל תשקצו", ואילו חכמים הם שהוסיפו ותקנו גדרים נוספים של איסורי "אל תשקצו" (ריטב"א מכות שם, מלי"מ מאכלות אסורות, לבוש ופרי"ח יו"ד סי' קט"ז).

את הכללים באיסור זה מבהיר ה"פרי חדש" (סי' פ"ד וסי' קט"ז). מאכל שכל בני האדם סולדים ממנו, אסור באכילה גם לאותו בודד שאינו בוחל באכילתו. אולם, מאכל שרוב בני האדם בוחלים בו, מותר באכילה לאדם שאינו חש כלפיו תחושות גועל. ואילו האיסטנטי אינו רשאי לאכול דברים שמעלים קבס בקיבתו, אף אם אחרים אינם חשים כל אי נעימות ממאכל זה.

כיצד שתתה אם רבי ישמעאל את מי הרחצה של רגליו: רבים שואלים על המסופר בירושלמי (פאה פ"א הובא בתוס' קידושין לא/ב ד"ה י"ר טרפון"י) על אמו של רבי ישמעאל, שהוקירה את בנה הגדול, עד שבשובו מבית המדרש רחצה את רגליו ושתתה את מי הרחצה. לכאורה, מים אלו מאוסים הם ואסור לשתותם. בעל ה"זרע חיים" (בהוספה בסוף סי' ז') מתרץ קושיה זו ואומר, כי אמו של רבי ישמעאל שתתה מים אלו כסגולה ("עלי תמר" על הירושלמי שם), וכשם שלצורך רפואי מותר לאכול או לשתות מאכל מבחיל (כללים מערכת הב' סי' ח') כן מותר היה לה לשתות מים אלו.

לדעת הגאון רבי יוסף של"ו אלישיב שליט"א, יתכן שהיא שטפה את רגלי בנה ביסודיות, ולאחר שרגליו היו נקיות, היא שבה ושטפה אותם ושתתה את מי הרחצה השנית. ואילו הגר"י זילברשטיין שליט"א דרש נאה, כי מי הרחצה של רגלי רבי ישמעאל אינם נחשבים כמאוסים! כל אשה שהיה לה בן כמו רבי ישמעאל היתה מזרזת לשתות מים אלו... ("שבת שבתון" סעי' צ"א).

על כלל יסוד באיסור "אל תשקצו" נוכל ללמוד מן הנידון הבא שהתרחש בארצות הברית לפני כשישים שנה.

רעיון מקורי להקניית מראה בריא ועסיסי לבשר: בימינו יש משווקי בשר, המחזירים לתוכו חומרים שונים, כגון, פוספסטים, חומרי צבע, מים ועוד, כדי לשוות מראה טרי ורענן לבשר ובכך להגדיל את היקף מכירותיהם ולהעצים את ריווחיהם. קצבי העבר נקטו גם הם בתכסיסים שונים להגברת השיווק, אם כי עדינים מאלו. כך, לפני כשישים שנה נהגו קצבי ניו יורק להשרות את הכבדים בדם, כדי להקנות להם מראה בריא ועסיסי. אחד מרבני העיר טען, כי עליהם לחדול מיד מנוהגם, בין היתר, משום איסור "אל תשקצו את נפשתיכם". שכן, כפי שבגמרתנו מבואר, שאין לשתות בכלי ששימש להקזת דם, אף לאחר שהכלי הודח, כך גם אין לאכול כבדים שהושרו בדם, הנחשב למאכל מאוס.

אולם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ביאר, כי אין כל איסור בדבר. שכן, אדם האוכל מאכל מאוס ואין הוא יודע כי המאכל מאוס, לא שיקץ את נפשו ולא עבר על כל איסור, ורק האוכל דבר מאוס מתוך ידיעה כי מאוס הוא, עובר על איסור. ממילא, מאחר שתושבי העיר אינם מעלים על דעתם כי הכבדים שרו בדם, אין כל איסור להאכילם כבדים אלו... (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א סי' ל"א. ועיי"ש שהביא ראיה לדבריו, ועיי' מה שנימק שאין לחשוש שייכשלו באכילה ללא הדחת הדם).

כתובת המערכת

רחוב הרב וגמן 1 ת.ד. 471 בני ברק
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
דואר אלקטרוני: נא לפנות hadaaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לפקס 153-3-5748272

יצאו לאור

ספר מראה המקום על מסכת מכות
אלפי שאלות, ומראי מקומות החשובים עם תמצית דברי הראשונים והאחרונים.
- רב מכר בעולם הישיבות -
להשיג בחנויות הספרים המובחרות.

ספר ברכת יהודה על מסכת מכות
כולל הערות וביאורים
ניתן להשיג אצל המחבר טל" 08-864283
הפצה ראשית: 056-861720
או בחנויות הספרים המובחרות.

עולם הדף היומי

לחלן זמני שיעורים בדף היומי כפי שנמסרו למערכת

בני ברק

שיעור חדש

בבית הכנסת "חוג חתם סופר"

רח' האדמו"ר מגור 27

בשעות 8:25 - 7:30 בערב

ע"י הרה"ג ר' משה בנדיקט שליט"א
תפלת ערבית לאחר השיעור

הודעה חשובה

לתושבי עפולה-עילית

מתארגנת קבוצה

לייסד שיעור חדש בדף היומי

דרוש מגיד שיעור מרתק

לפרטים: 054-221022

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגיד שיעור דף היומי,
סוכתשוב

הננו שמחים להודיע

כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש

בסוגיות הדף היומי

במשרד עו"ד נשיץ-ברנדס

רח' תובל 5 תל אביב

בכל יום שני אחה"צ

ע"י מגיד השיעור

הרב חיים דוד קובלסקי

שליט"א

לעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית מרת **חנה לאה**

פרנקל ע"ה בת הרב חיים אלעזר זצ"ל

נלבית י' שבט תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י נכדה הרב חיים אלעזר פרנקל ומשפ' שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **זיידא יוסף ז"ל**

ב"ר אברהם נח ויסמן ז"ל נלבית י"ד שבט תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידו

הר"ר **אהרן שלמה ויסמן** ומשפ' שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אפרים צבי רימל ז"ל**

ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלבית ט' שבט תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו

הר"ר **יוסף מאיר רימל** ומשפ' שיחי נווה צוף

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
גבאי בתי הכנסת ומגיד השיעורים

בימים אלו יוצאים לאור הגמרות
המפוארות מסכתות **מכות** ו**שבועות**
בהוצאת **"מאורות הדף היומי"**

הוצאת מאגנס

הוצאת מאגנס

הוצאת מאגנס

לפרטים והזמנות נא לפנות ליוסי הלפרין במשרדי "מאורות הדף היומי" טל. 03-6164725

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית ניתן לקבל את הגליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מדי שבוע בדואר למרשים בטל. 718-253-6218

ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880

אנגליה לונדון: יחזקאל אבר' 44+ (0)8700-416000

מנצ'סטר: שמואל מאיר 07976402928

קנדה מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

ארגנטינה: הר"ר מרדכי באבעק 5411-4862-9313

אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217

בלגיה: הר"ר יעקב סנדורביץ 0475-263759

ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030